

TILLSYN

OBLIGATORISKA SÄRSKOLAN

Skolverket genomförde 1999-2000 tillsyn av den obligatoriska särskolan i elva kommuner. Fokus var tillgången till utbildning och elevernas möjligheter att nå kunskapsmålen. De samlade resultaten från tillsynerna ger en splittrad bild. Inom vissa områden uppfylldes de krav som anges i författningarna, inom andra fanns det betydande brister.

Inom tre centrala områden fanns det påtagliga brister. Det gällde utredningar och beslut om mottagande av elever i den obligatoriska särskolan, information till vårdnadshavare och elever om målen för särskolan och elevernas rättigheter och skyldigheter samt verksamheten med elevens val. Gemensamt för dessa områden är att de handlar om rätten till likvärdig utbildning och elevers rättigheter.

Skolverket är tillsynsmyndighet för det offentliga skolväsendet och barnomsorgen (den av det allmänna anordnade förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen). Tillsyn innebär att Skolverket granskar om huvudmannen för skola och barnomsorg (kommuner, landsting, fristående skolor) följer de lagar och förordningar som riksdag och regering har beslutat om. De områden som tillsynen främst inriktas mot är de som bedöms vara av stor betydelse dels för barns och elevers rätt och rättssäkerhet, dels för den nationella likvärdigheten.

Skolverket

www.skolverket.se

TILLSYN

OBLIGATORISKA SÄRSKOLAN

Skolverket

1

Tillsyn av den obligatoriska särskolan

En analys
av resultat från
Skolverkets tillsyn
1999-2000

Beställningsadress:

Liber Distribution
Publikationstjänst
162 89 Stockholm
Tfn: 08-690 95 76
Fax: 08-690 95 50
E-post: skolverket.lidi@liber.se
www.skolverket.se

Best.nr. 01:613

ISBN 91-89314-28-x
Skolverkets diarienummer 59-2001:878
Tryck: db grafiska, Örebro 2001
Form: BIGG

Förord

Detta är en redovisning och analys av resultat från Skolverkets tillsyn 1999-2000 av den obligatoriska särskoleverksamheten. Vid tillsynerna granskade och bedömde Skolverket hur elva av landets kommuner följde ett antal författningar som riksdag och regering har beslutat om. Grundläggande var frågor som på olika sätt är relaterade till rättssäkerhet och till elevers rätt till likvärdig utbildning.

Detta är den första publikationen i en ny serie från Skolverket. Vår ambition är att det fortsättningsvis ska publiceras ett par skrifter per år i denna serie på olika teman. Fokus kommer alltid vara redovisningar och analyser av resultat från Skolverkets tillsyn av det offentliga skolväsendet och den av det allmänna anordnade förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen (barnomsorgen). Genom att sammanställa och publicera resultaten vill Skolverket bidra till ökad kunskap och stimulera till diskussion, förbättrad kvalitet och utveckling av verksamheten.

Ansvarig för detta nummer är Anna Löfström. Sakgranskning har gjorts av Ulla-Britt Harila. Därutöver har ett flertal personer i Skolverket på olika sätt bidragit med kunskap och synpunkter.

Stockholm mars 2001

Mats Ekholm
Generaldirektör

Eva Maria Magnusson
Avdelningschef

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	4
Varför görs tillsyn av den obligatoriska särskolan ?	6
Vilka går i den obligatoriska särskolan?	7
Vad visade tillsynen?	8
1. Skolplikt och rätten till utbildning	8
2. Utredning och beslut om mottagande i särskolan	10
3. Kunskapsmål och kunskapsbedömningar	12
4. Information och delaktighet	13
5. Elevens val	15
6. Modersmålsundervisning och svenska som andraspråk	16
7. Stödinsatser	18
8. Personalens formella kompetens	20
Vad hände sen?	22
Avslutande synpunkter	23
Bilagor	
Metod och genomförande av tillsynen	25
Författningshänvisningar	26

Sammanfattning

Skolverket genomförde 1999-2000 tillsyn av den obligatoriska särskolan i elva kommuner. Vid tillsynen granskade Skolverket om kommunerna följde gällande lagar och förordningar (författningar). Fokus var tillgången till utbildning och elevernas möjligheter att nå kunskapsmålen.

De samlade resultaten ger en splittrad bild. Inom vissa områden uppfyllde kommunerna de krav som anges i författningarna, inom andra fanns det betydande brister.

Samtliga kommuner fullföljde sitt ansvar att ta emot skolpliktiga barn. Eleverna i den obligatoriska särskolan erbjöds utbildning under tio år. Ansvaret för att kontrollera att elever fullföljde sin skolplikt fungerade i merparten av kommunerna. Det förekom dock exempel på att elever hade varit frånvarande en längre period utan att skolan uppmärksammat det och vidtagit åtgärder.

I nio av de elva kommunerna fanns det brister relaterade till utredningar och beslut om mottagande av elever i den obligatoriska särskolan. Det förekom i några kommuner att elever gick i särskolan utan att det dessförinnan var utrett om han/hon uppfyllde kriterierna för att kunna tas emot. Beslut om mottagande saknades för några elever. Det förekom också att beslut inte hade försetts med besvärshänvisning.

I sex kommuner uppfylldes inte författningarnas krav vad gällde information till elever och vårdnadshavare om särskolans mål, kursplaner och elevers rättigheter och skyldigheter (exempelvis rätten till elevens val). Däremot fungerade verksamheten i merparten av kommunerna i den del som rörde information om den enskilde eleven och dennes skolgång. Utvecklingssamtal genomfördes varje termin.

På nästan samtliga skolor hade det gjorts lokala bearbetningar av de nationella kursplanerna. Elevernas kunskaper bedömdes genom prov, observationer, diagnostiska prov m.m. I fem kommuner fördes det dock sällan eller aldrig diskussioner inom lärarkåren om kunskapsmål och kunskapsbedömningar.

Eleverna var på olika sätt delaktiga i verksamheten. En övervägande del av kommunerna utformade sin verk-

samhet så att eleverna gavs möjlighet att, utifrån ålder, mognad och förutsättningar i övrigt, ta ansvar och ha inflytande över hur den egna utbildningen utformades. Representanter för elever och vårdnadshavare gavs dock sällan möjlighet att medverka i utarbetandet av skolans lokala arbetsplan.

Elevens val bedömdes i merparten av kommunerna inte uppfylla de krav som anges i författningarna. Det fanns betydande brister relaterade till såväl det formella beslutsfattandet som urvalet av ämnen. Urvalet bedömdes i fyra kommuner inte vara allsidigt och av sådan art att det gav eleverna den möjlighet till fördjupning och breddning som avsetts. Det förekom i tre kommuner att elever inte gavs möjlighet att delta i elevens val.

Vad gällde olika former av stöd till eleverna uppfyllde merparten av kommunerna författningarnas krav. Detsamma gällde undervisning i modersmål och svenska som andraspråk.

Skolverket granskade även om undervisande personal hade grundläggande pedagogisk utbildning. De förhållanden som framkom var mycket skiftande. I en kommun hade all personal sådan utbildning, i en annan hade ingen det. Variationerna föreföll inte vara relaterade till om kommunen låg i glesbygd eller i en storstadsregion. Vad gällde tillgång till specialpedagogisk kompetens var även denna varierande mellan kommunerna.

Skolverket har hittills följt upp tillsynsbesluten i sex av kommunerna. Det framkom att efter tillsynen hade samtliga kommuner vidtagit åtgärder som innebar att brister hade rättats till, eller skulle bli åtgärdade. I de återstående fem kommunerna förväntas uppföljningarna vara genomförda våren 2001.

Skolverket kommer under hösten/vintern 2001/02 genomföra tillsyn av den obligatoriska särskolan i ytterligare ett antal kommuner. Det kommer då göras en fördjupad granskning av bland annat utredningar och beslut om mottagande i den obligatoriska särskolan, information till elever och vårdnadshavare samt verksamheten med elevens val.

Varför görs tillsyn av den obligatoriska särskolan ?

Skolverket är tillsynsmyndighet för det offentliga skolväsendet och barnomsorgen. Tillsyn innebär att Skolverket granskar om huvudmannen för skola och barnomsorg (kommuner, landsting, fristående skolor) följer de lagar och förordningar som riksdag och regering har beslutat om. De områden som tillsynen främst inriktas mot är de som bedöms vara av stor betydelse dels för barns och elevers rätt och rättssäkerhet, dels för den nationella likvärdigheten. Om det vid en tillsyn framkommer att författningar inte följs påtalar Skolverket det för huvudmannen. Det är huvudmannen som sedan ansvarar för att rätta till bristerna.

Enligt uppdrag från regeringen ska Skolverket genomföra tillsyn i alla kommuner. Under senare år har det från regeringens sida betonats vikten av att tillsyn görs av den obligatoriska särskolan. Regeringen har även gett Skolverket specifika uppdrag som rör den obligatoriska särskolan. Ett gäller analyser i syfte att öka kunskapen om hur skolformen svarar mot elevernas behov och förutsättningar. Ett annat uppdrag är att "för djupat följa och utvärdera försöksverksamheten enligt lagen (1995:1249) om försöksverksamhet med ökat föräldrainsflytande över utvecklingsstörda barns skolgång, dels utvärdera alternativet att vara inskriven i särskolan men integrerad i en klass i grundskolan (integrerad elev)".¹

Hösten 1999 till och med 2000 genomförde Skolverket tillsyn av den obligatoriska särskolan i elva kommuner. Vid tillsynerna granskades tillgången till utbildning och elevernas möjligheter att nå kunskapsmålen. I bilagorna redovisas metod och genomförande av tillsynerna.

I denna publikation presenteras en samlad bild av vad som framkom vid tillsynerna. Syftet är att informera regering och riksdag om hur den obligatoriska särskoleverksamheten bedrivs i förhållande till gällande författningar. Publikationen är också avsedd för kommuner, skolor och övriga som på olika sätt är engagerade i frågor som rör denna verksamhet.

För Skolverkets del kommer de redovisade resultaten ligga till grund för bedömningar av vilka områden som bör ingå i kommande tillsyner. Den kommer också användas vid informationsinsatser som rör den obligatoriska särskolan.

Att publicera resultat på detta sätt kan bidra till ökad kunskap men också fortsatta diskussioner. Varför tycks vissa delar fungera bra och andra mindre bra? Vilken betydelse kan sådana variationer få för elevernas utbildning? Finns det behov av fortsatta utvecklingsinsatser för att nå nationella mål? Om så är fallet - vilka insatser behövs och hur bör de genomföras?

Vilka går i den obligatoriska särskolan?

Ungefär en procent av alla elever, det vill säga cirka 12 500 barn och ungdomar, går i den obligatoriska särskolan. Sedan 1992/93 har antalet ökat med drygt 50 %, särskilt markant har ökningen varit i grundsärskolan. Enligt Skolverket kan det ses som en effekt av flera faktorer. Kommunaliseringen, brist på kompetens och resurser i grundskolan, det nya betygssystemet, det förändrade läroplansinnehållet samt kraven på att eleverna ska nå målen har betydelse. En ökad iver att testa och diagnostisera elever skapar tryck på särskolan.²

Den obligatoriska särskolan är en skolform för elever som inte bedöms kunna nå grundskolans kunskapsmål därför att de är utvecklingsstörda eller har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada. I gruppen kan även ingå barn med autism eller autismliknande tillstånd.

Utbildningen ska vara anpassad till varje elevs förutsättningar och så långt det är möjligt motsvara den utbildning som ges i grundskolan. Den styrs av bland annat skollagen, särskoleförordningen, läroplan för det obligatoriska skolväsendet m.m. (Lpo 94) samt kurs- och timplaner.

En elev kan gå antingen i grundsärskolan eller i träningskolan. I grundsärskolan bedrivs undervisning i motsvarande ämnen som grundskolan men anpassningar görs med hänsyn till elevernas funktionshinder. I träningskolan är verksamheten utformad för elever med sådana funktionshinder att de inte kan tillgodogöra sig undervisningen i grundsärskolan. Träningskolans undervisning utgår inte från ämnen utan från fem undervisningsområden.

¹ Regeringsuppdrag enligt regleringsbrev för Skolverket budgetåret 2000 samt regeringsuppdrag enligt regeringsbeslut 2000-06-21

² Skolverket (2000), Hur särskild får man vara? En analys av elevökningen i särskolan. Rapport 2000-09-29.

Vad visade tillsynen?

De samlade iakttagelserna sammanfattas i de följande åtta avsnitten.

1. Skolplikt och rätten till utbildning

Utgångspunkter för tillsynen

Barn som är bosatta i landet har skolplikt men också en rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet. Skolplikten gäller från det kalenderår barnet fyller sju år. En kommun kan besluta att skolplikten ska börja redan höstterminen det år ett barn fyller sex år alternativt att skolstarten ska skjutas upp till dess barnet fyller åtta år. En av förutsättningarna för ett sådant beslut är att barnets vårdnadshavare begärt ändring av tiden för skolpliktens inträde.

Kommunen har ansvar för att se till att skolpliktiga barn i grundskolan och särskolan fullgör sin skolgång. Skolplikten kan fullgöras på annat sätt än vad som anges i skollagen om det framstår som ett fullgott alternativ. Medgivande om detta kan lämnas för ett år i sänder. Bestämmelsen ska tillämpas restriktivt.

En elev som slutfört årskurs 9 i särskolan har rätt till fortsatt (frivillig) utbildning i årskurs 10 i grundsärskolan eller träningskolan.³

Iakttagelser och bedömningar

Samtliga kommuner hade system för att identifiera och ta emot skolpliktiga barn. Merparten av eleverna hade påbörjat sin skolgång det år de fyllde sju år. Endast ett fåtal barn hade under de senaste åren beviljats skolstart från sex eller åtta års ålder.

I åtta av de elva granskade kommunerna fanns det tydliga rutiner och system för att bevaka och kontrollera att alla elever fullgjorde sin skolplikt. Exempelvis noterades elevers frånvaro av läraren i en klassliggare eller liknande. Kontakter togs av läraren med hemmet vid oklarheter i en elevs frånvaro och då det fanns indikationer på att frånvaron skulle bli längre. Rektor fattade beslut om längre tids ledighet.

I tre kommuner bedömde Skolverket att författningarnas krav inte uppfylldes då kontrollen av att eleverna fullgjorde skolplikten var bristfällig. Det hade i några fall förekommit att en elev varit frånvarande en längre period utan att skolan uppmärksammat det och vidtagit åtgärder.

Tio av kommunerna följde författningarnas krav vad gällde fullgörande av skolplikten på annat sätt. Det noterades att det sällan förekom sådana beslut.

Fortsatt utbildning i årskurs 10 erbjöds av samtliga kommuner. Information om rätten till detta lämnades vanligtvis till elever och vårdnadshavare under årskurs 7 och/eller 8. Antalet elever som därefter valde det tionde året varierade. I några kommuner valde alla, eller nästan alla, elever det. I andra kommuner var det någon enskilda elev eller endast eleverna i träningskolan.

Slutsatser

Skolverkets samlade bild är att kommunerna till övervägande del fullföljer det ansvar som följer med skolplikten. Elever i den obligatoriska särskolan erbjuds utbildning under tio år.

Det är dock anmärkningsvärt att det förekommer brister i systemen för att tidigt uppmärksamma elevers frånvaro. Skolverket vill betona vikten av att alla skolor måste ha väl fungerande system för att uppmärksamma och vid behov vidta åtgärder då en elev befars bli frånvarande en längre period, eller då en elev är borta vid upprepade tillfällen. Bristfälliga system medför betydande risk för att adekvata åtgärder för att tillgodose elevens rätt till utbildning, till exempel genom att anordna särskild undervisning, kan bli onödigt försenade eller till och med helt utebli.

2. Utredning och beslut om mottagande i särskolan

Utgångspunkter för tillsynen

Enligt skollagen ska barn i allmänhet tas emot i grundskolan. De barn som inte bedöms kunna nå grundskolans kunskapsmål för att de är utvecklingsstörda ska tas emot

³ Skollagen 3 kapitlet 1, 7-8, 11, 13, 15-16 §§, 6 kapitlet 3 a, 5 §§, 10 kapitlet 4-6 §§.

i särskolan. Det gäller även barn som fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada samt barn med autism eller autismliknande tillstånd.

I förarbeten till skollagen framgår att beslut om mottagande i särskolan bör baseras på pedagogiska, psykologiska och vid behov medicinska utredningar.⁴

Det pågår en försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång. Enligt den lag som ligger till grund för detta får ett barn inte tas emot i särskolan utan vårdnadshavarens medgivande. Barnet ska då istället fullgöra sin skolplikt i grundskolan. Försöksverksamheten pågår januari 1996 till och med juni 2005.

Styrelsen för särskolan i elevens hemkommun fattar beslut om mottagande. Beslutet ska innehålla en besvärshänvisning då vårdnadshavaren har möjlighet att överklaga beslutet hos Skolväsendets överklagandenämnd.

En elev i grundskolan, eller motsvarande del av särskolan eller specialskolan, kan på försök under en period av högst sex månader tas emot i någon av dessa skolformer. För detta krävs att eleven tillhör särskolans personkrets, att vårdnadshavaren lämnar sitt medgivande och att berörda skolhuvudmän är överens.⁵

I Skolverkets tillsyn granskades bland annat om kommunen hade system och rutiner för utredning och beslut om ett barn skulle tas emot i särskolan. Det ingick inte granskning och bedömning av kvaliteten i de utredningar som gjorts eller de beslut som fattats.

lakttagelser och bedömningar

Utredning och beslut om mottagande uppfyllde inte författningarnas krav i nio av de elva kommunerna. Bristerna var ofta relaterade till en kombination av brister.

Samtliga kommuner redovisade att det inför beslut om eventuellt mottagande i särskolan gjordes utredningar, företrädesvis av psykolog. Därutöver gjordes pedagogiska utredningar samt, i mer begränsad omfattning, medicinska och sociala utredningar. I utredningsfasen ingick som regel olika former av kontakter med barnets vårdnadshavare. Information lämnades då om särskoleverksamheten,

om försöksverksamheten med ökat föräldrainflytande m.m. Vid Skolverkets intervjuer med föräldrar uppgavs att merparten av kommunerna hade gett föräldrarna sådan information.

Trots de redovisade rutinerna konstaterade Skolverket att det i tre kommuner fanns elever som var mottagna i särskolan trots att det saknades utredningar. För dessa elever var det således inte klarlagt om de uppfyllde kriterierna för att kunna tas emot i särskolan.

Vad gällde beslut om mottagande fanns det brister i sju kommuner. Det förekom i några av dem att beslut om mottagande saknades för vissa elever i den obligatoriska särskolan. I fem kommuner konstaterades att beslut om mottagande saknade besvärshänvisning.

Möjligheten att på försök ta emot en elev i särskolan hade utnyttjats i ungefär hälften av kommunerna. Det gällde då som regel en eller ett par elever per läsår. Verksamheten bedömdes bedrivas i enlighet med författningarnas krav i sju kommuner. I de övriga fyra förekom att beslut inte fattats då en elev tagits emot på försök och en försöksperiod kunde sträcka sig över längre tid än de stipulerade sex månaderna.

Slutsatser

Att rutiner för utredningar och beslut om mottagande varierar i innehåll, form och involverade yrkesgrupper har tidigare redovisats av Skolverket.⁶

I tillsynerna framkom betydande brister vad gällde efterlevnaden av författningarna i dessa delar. Av rättssäkerhetsskäl och med hänsyn till den betydelse som valet av skolform har för den enskilde eleven ser Skolverket mycket allvarligt på de brister som framkommit vad gäller utredning och beslut om mottagande i särskolan.

Skolverket har för avsikt att i kommande tillsyner av den obligatoriska särskolan fördjupa granskningarna inom detta område.

⁴ Utbildningsutskottets betänkande, 1991/92:UBU21, Ändrat huvudmannaskap för särskolan och särvtux mm, sid. 8. Proposition 1994/95:212, Ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång - en försöksverksamhet, sid. 15.

⁵ Skollagen 3 kapitlet 2-6 §§. Lag om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång.

⁶ Skolverket (2000), Hur särskild får man vara? En analys av elevökningen i särskolan. Rapport 2000-09-29.

3. Kunskapsmål och kunskapsbedömningar

Utgångspunkter för tillsynen

I läroplanen framhålls att skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden, liksom hur kunskapsutveckling sker. I kursplanen anges mål som undervisningen ska sträva mot, mål som eleverna i grundsärskolan ska ha uppnått i slutet av det femte och nionde skolåret och de mål som träningskolans elever ska ha uppnått i slutet av det nionde året.

Efter avslutad utbildning ska eleven få ett intyg. Om elevens vårdnadshavare begär det ska intyget kompletteras med ett allmänt studieomdöme. Betyg ska ges i grundsärskolan om eleven eller vårdnadshavaren begär det. Betyg sätts från och med höstterminen i årskurs åtta.⁷

lakttagelser och bedömningar

I nio kommuner hade det gjorts lokala bearbetningar av de nationella kursplanerna för den obligatoriska sarskolan. I de flesta fallen gällde det bearbetning av såväl grundsärskolans som träningskolans kursplaner.

I fem av kommunerna bedömdes det finnas brister vad gällde skolornas arbete med kunskapsmål och kunskapsbedömningar. Den främsta orsaken var att det sällan eller aldrig fördes diskussioner inom lärarkåren om dessa frågor.

Kunskapsbedömningar gjordes på olika sätt, bland annat förekom observationer, läxprov, diagnostiska prov, nationella prov och olika former av uppföljningar.

Intyg lämnades i tio av kommunerna i enlighet med vad som anges i författningarna. I fem kommuner hade det förekommit att det begärts betyg för enstaka elever. Två kommuner informerade inte elever och vårdnadshavare om att elever i grundsärskolan kan få betyg.

Slutsatser

Kunskapsmål och kunskapsbedömningar utgör en central del i utbildningsverksamheten. Kunskapsmålen syftar till att tydliggöra skolans och huvudmannens ansvar att se

till att elever ges möjligheter att nå vissa bestämda mål. Vissa mål anger en önskad kvalitetsutveckling i skolan. Vad gäller bedömning av elevers kunskapsutveckling ingår det som en viktig aspekt i lärarnas yrkeskunskande. För detta krävs bland annat samtal och erfarenhetsutbyte mellan lärarna.

Den samlade bilden tyder på att diskussioner om kunskapsmål och kunskapsbedömningar inte alltid ingår som en självklar del i skolornas verksamhet.

Skolverket ser det därför som angeläget att framhålla vikten av dessa frågor och den betydelse de har för den fortsatta utvecklingen av verksamheten.

4. Information och delaktighet

Utgångspunkter för tillsynen

Skolan ska klargöra målen för utbildningen för elever och vårdnadshavare, vilka krav som skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter som elever och vårdnadshavare har. En förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan är att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer.

Läraren ska fortlöpande informera eleven och vårdnadshavare om elevens skolgång. Vid utvecklingssamtal ska läraren, minst en gång per termin, tillsammans med elev och vårdnadshavare tala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas.

I läroplanen framhålls vikten av att främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

I varje klass eller undervisningsgrupp, där det med hänsyn till elevernas utvecklingsnivå är möjligt, ska eleverna ges tillfälle att tillsammans med lärare behandla frågor som är av gemensamt intresse för eleverna. Den närmare utformningen anges i den lokala arbetsplanen. En lokal arbetsplan utarbetas av lärare, övrig personal och företrädare för elever och deras vårdnadshavare. Rektor beslutar om arbetsplanen.⁸

⁸ Skollagen 6 kapitlet 2 §. Sarskoförordningen 2 kapitlet 12 §, 3 kapitlet 5 §, 7 kapitlet 1 §. Förordning om läroplan för det obligatoriska skolväsendet mm (Lpo 94), avsnitt 1, 2.3 och 2.7.

⁷ Sarskoförordningen 2 kapitlet 2 §, 7 kapitlet 2-3, 5-6 §§. Förordning om läroplan för det obligatoriska skolväsendet mm (Lpo 94) avsnitt 1 och 2.

lakttagelser och bedömningar

I kommunerna fanns det olika former av kontakt och information mellan skola och hem rörande den enskilde eleven och dennes skolgång. Kontinuerlig information förmedlades bland annat genom kontaktböcker, dagböcker, veckorapporter och vid telefonsamtal. Samtliga skolor hade utvecklingssamtal minst en gång per termin. Som regel deltog då lärare, vårdnadshavare och elev. I nio kommuner bedömdes verksamheten i denna del fungera i enlighet med författningarnas krav. I två kommuner bedömdes det finnas brister vad gällde information om enskilda elevers kunskapsutveckling. I en av kommunerna deltog inte eleverna i utvecklingssamtal.

I sex kommuner fungerade verksamheten inte i enlighet med författningarna vad gällde information till elever och vårdnadshavare om särskolans mål, kursplaner och elevernas rättigheter och skyldigheter (till exempel rätten till elevens val).

Elevernas delaktighet fungerade däremot i åtta av kommunerna i enlighet med författningarnas krav. Eleverna gavs möjlighet att, utifrån sin ålder, mognad och förutsättningar i övrigt, ta ansvar och ha inflytande över hur den egna utbildningen utformades. De kunde till exempelvis påverka val av redovisningsform för en viss uppgift och de diskuterade tillsammans med läraren uppbyggnaden av undervisningen. Eleverna var representerade i elevråd.

Delaktigheten var dock begränsad i nio av de elva kommunerna vad gällde elevers och vårdnadshavares medverkan i utarbetandet av skolans lokala arbetsplan. Lika vanligt förekommande var att det inte gick att utläsa av arbetsplanerna hur den närmare utformningen av elevinflytandet skulle ske. Det bör noteras att vad gäller lokala arbetsplaner omfattade tillsynen såväl grundskolan som den obligatoriska särskolan.

Slutsatser

Information till elever och föräldrar är en grundläggande förutsättning för delaktighet och inflytande. Detta förhållande gäller i lika hög grad den obligatoriska särskolan som övriga skolformer.

Skolverket ser allvarligt på att elever och vårdnadshavare inte får information om särskolans mål, kursplaner och elevers rättigheter och skyldigheter. Elever och vårdnadshavare måste också ges möjlighet till påverkan och insyn i den lokala verksamheten. En väg kan vara medverkan vid utarbetandet av skolans lokala arbetsplan där det ska tydliggöras hur verksamheten ska utformas och hur de uppsatta målen för utbildningen ska nås.

Skolverket har för avsikt att även i kommande tillsyner granska om elever och vårdnadshavare får information om särskolans mål, kursplaner och elevernas rättigheter och skyldigheter.

5. Elevens val

Utgångspunkter för tillsynen

Elevens val syftar till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Undervisningen ska till innehåll och inriktning vara förenlig med de mål som finns i kursplanen för det/de ämne/n som utgör elevens val. I timplanen anges ett visst antal timmar som ska användas för detta val. Styrelsen ska besluta om ett allsidigt urval av ämnen som ska utgöra elevens val.⁹

lakttagelser och bedömningar

I tre kommuner bedrevs elevens val i enlighet med författningarnas krav. Synpunkter från eleverna hade beaktats när ett urval av ämnen skulle tas fram och beslut hade fattats om vilka ämnen som skulle utgöra elevens val. Urvalet av ämnen bedömdes i tillsynen ha en inriktning och ett innehåll som var förenligt med kursplanens mål. Som val ingick till exempel "bollspel", "lär känna din stad", musik och data. I träningsskolan fanns det även ämnen som "naturupplevelse" och "fritidsträning". Eleverna deltog i elevens val.

I de övriga åtta kommunerna bedömde Skolverket att verksamheten inte bedrevs i enlighet med författningarna. Det förekom i samtliga dessa kommuner att beslut om urval av ämnen saknades alternativt att beslut fattats av en person (exempelvis rektor) som inte hade rätt att

⁹ Särskoleförordningen 2 kapitlet 7-8, 10 §§.

besluta i frågan. Utbudet av ämnen bedömdes i fyra kommuner inte vara allsidigt och av sådan art att det gav eleverna den möjlighet till fördjupning och breddning som avsetts. Eleverna kunde till exempel i de lägre årskurserna välja mellan "disco" eller "fika" någon lektion per vecka. I tre kommuner fanns det elever som inte hade getts möjlighet att delta i elevens val.

Slutsatser

Intentionerna med elevens val är bland annat att skolan ska ges möjlighet att ta tillvara speciella intressen hos eleverna. Genom att eleverna får välja på detta sätt kan deras intressen, initiativ och engagemang stimuleras. Det förväntas i sin tur kunna påverka studiemotivationen.¹⁰

Skolverket ser allvarligt på att alla elever inte erbjuds elevens val och att det urval av ämnen som erbjuds inte alltid är vare sig allsidigt eller ger möjlighet till fördjupning och breddning. Dessa förhållanden torde inte bidra till att ovan nämnda intentioner uppnås. Skolverket har även tidigare rapporterat att elevens val generellt sett inte fungerar i den obligatoriska särskolan.¹¹

Skolverket har för avsikt att i kommande tillsyner fördjupa granskningen av verksamheten med elevens val.

6. Modersmålsundervisning och svenska som andraspråk

Utgångspunkter för tillsynen

En elev har rätt till modersmålsundervisning i de fall en vårdnadshavare, eller båda, har ett annat språk än svenska som modersmål och språket är ett dagligt umgängesspråk för eleven. En förutsättning är att eleven har grundläggande kunskaper i språket och önskar modersmålsundervisning. Modersmålsundervisning kan ges som elevens val, skolans val eller utanför den timplanebundna tiden.

Undervisning i svenska som andraspråk ska, om det behövs, bland annat anordnas för de elever som har ett annat språk än svenska som modersmål och för de invandrarelever som har svenska som huvudsakligt umgängesspråk med en vårdnadshavare, eller båda.¹²

¹⁰ Proposition 1992/93:220, En ny läroplan för grundskolan och ett nytt betygssystem för grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan.

¹¹ Skolverket (1999), Kvalitet i särskolan. Rapport 1999-06-30.

¹² Särskoleförordningen 2 kapitlet 9 a §. Grundskoleförordningen 2 kapitlet 9-12, 15-16 §§.

lakttagelser och bedömningar

Merparten av kommunerna hade system för att uppmärksamma elever med önskemål om, eller behov av, nämnda former av undervisning. Elever och vårdnadshavare informerades bland annat genom informationsblad och vid enskilda samtal.

Antalet elever som deltog i modersmålsundervisning eller svenska som andraspråk var få. Modersmålsundervisning förekom i fem kommuner för en eller några få elever. Svenska som andraspråk var aktuellt i två kommuner. Kommunerna uppgav att orsaken var att få elever hade önskemål och behov av dessa former av undervisning.

Slutsatser

I förarbeten anges att utbildningen ska ta sin utgångspunkt i varje elevs bakgrund, kultur, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper samt främja deras fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Det betonas vikten av att elever som har ett annat modersmål än svenska uppmuntras att utveckla det parallellt med det svenska språket.¹³ Tanken är att modersmålsundervisning och svenska som andraspråk kan utgöra viktiga delar i en elevs möjlighet att tillgodogöra sig utbildningen.

Skolverkets samlade bild utifrån tillsynen är att det i merparten av kommunerna finns kunskap om författningarna liksom rutiner för att uppmärksamma och identifiera elever med önskemål om modersmålsundervisning och/eller behov av svenska som andraspråk.

Skolverket har tidigare konstaterat att det i flera andra kommuner, bland annat storstadskommunerna, har skett en ökning i den obligatoriska särskolan av elever med invandrarbakgrund.¹⁴ Det är därför intressant att notera att det i de granskade kommunerna var få elever som angavs ha behov av svenska som andraspråk och/eller önskemål om modersmålsundervisning.

7. Stödinsatser

Utgångspunkter för tillsynen

I utbildningen ska hänsyn tas till elever i behov av särskilt

¹³ Proposition 1997/98:94, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet mm.

¹⁴ Skolverket (2000), Hur särskild får man vara? En analys av elevökningen i särskolan. Rapport 2000-09-29.

stöd. Stödet ska ges till elever som har behov av specialpedagogiska insatser. I läroplanen framhålls att rektor har ett särskilt ansvar för att undervisning och elevvårdsverksamhet utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver.

För behandling av elevvårdsfrågor ska det finnas en elevvårdskonferens för rektors arbetsområde.

Om en elev på grund av sjukdom eller liknande skäl under en längre tid inte kan delta i vanligt skolarbete, ska kommunen anordna särskild undervisning på sjukhus, i elevens hem eller på annan lämplig plats. Särskild undervisning ska så långt det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan delta i.

Anpassad studiegång kan bli aktuellt då utbildningen inte i rimlig grad är anpassad efter en elevs situation och förutsättningar. Den anpassade studiegången ska så långt som möjligt vara likvärdig med övrig utbildning inom skolan.

Som en form av stödinsats kan ingå att elever med annat modersmål än svenska får studiehandledning på sitt modersmål.

Beslut kan fattas om att en elev inte ska flyttas till en högre årskurs då det med hänsyn till elevens allmänna utveckling och i övrigt bedöms vara lämpligast för eleven. Ett sådant beslut fattas av rektor efter samråd med elevens vårdnadshavare.¹⁵

lakttagelser och bedömningar

Inom kommunerna fanns olika metoder för att uppmärksamma och identifiera elever i behov av stöd och för att anpassa utbildningen utifrån elevernas förutsättningar och behov. Elevvårdskonferens anordnades regelbundet och/eller vid behov. Olika former av specialpedagogiska insatser fanns att tillgå. Merparten av de intervjuade lärarna och föräldrarna uppgav att de ansåg att eleverna fick det stöd de behövde.

Särskild undervisning bedrevs i nio av kommunerna i enlighet med författningarnas krav. I de fall sådan undervisning förekom planerades och utformades den utifrån elevens specifika behov och förutsättningar. Undervisningen hade anordnats såväl i hem som på sjukhus.

Skolverket noterade att det antalsmässigt var få elever som hade haft särskild undervisning. I nio av kommunerna hade det inte varit aktuellt för någon elev läsåret 1999/2000.

I två kommuner bedömdes författningarnas krav inte vara uppfyllda. Orsaken var bland annat att det inte var klart att rätten till särskild undervisning gäller elever i såväl grundsärskolan som träningskolan. Det hade förekommit att en elev kunde vara frånvarande flera veckor innan ställningstagande gjordes till om det fanns behov av att anordna särskild undervisning.

Anpassad studiegång bedrevs i enlighet med författningarna i nio kommuner. Det hade förekommit få sådana beslut de senaste åren. I två av de elva kommunerna hade det förekommit att en elev haft anpassad studiegång trots att beslut om detta inte fattats.

Studiehandledning på modersmålet var aktuellt för någon/några enstaka elever i tre kommuner. I de övriga kommunerna angavs att det inte fanns sådana behov bland eleverna.

Det framkom inga brister vad gällde beslut om att inte flytta en elev till en högre årskurs. Sådana beslut hade nästan aldrig förekommit under de senaste åren.

Slutsatser

Skolverkets samlade bild är att kommunernas stöd till elever till övervägande del förefaller fungera i enlighet med författningarnas krav.

8. Personalens formella kompetens

Utgångspunkter för tillsynen

En av förutsättningarna för att eleverna ska kunna nå kunskapsmålen är att den personal som undervisar har adekvat utbildning. Av skollagen framgår att kommunerna är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare och fritidspedagoger som har en utbildning som är avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.¹⁶

¹⁵ Skollagen 1 kapitlet 2 §, 6 kapitlet 1 §, 10 kapitlet 3 §. Särskoleförordningen 2 kapitlet 6 §, 3 kapitlet 2 §, 5 kapitlet 1-5, 7-8 §§, 6 kapitlet 3 §. Förordning om läroplan för det obligatoriska skolväsendet mm (Lpo 94) avsnitt 2.8.

¹⁶ Skollagen 2 kapitlet 3, 7 §§. Förordning om läroplan för det obligatoriska skolväsendet mm (Lpo 94) avsnitt 2.8.

En av utgångspunkterna vid Skolverkets bedömning av personalens kompetens var om den undervisande personalen hade grundläggande pedagogisk utbildning. Med detta avsågs i denna tillsyn om personalen hade låg-, mellanstadie- eller grundskolläraryt utbildning. I träningskolan skulle författningarnas krav även bedömas vara uppfyllda om det fanns personal med förskolläraryt eller fritidspedagogutbildning. Vid bedömningen skulle hänsyn tas till vilken undervisning personalen i huvudsak bedrev. Utöver detta skulle det granskas om den undervisande personalen hade specialpedagogisk kompetens.¹⁷

¹⁷ Specialpedagogisk utbildning alternativt specialläraryt utbildning.

lakttagelser och bedömningar

Vid granskningen visade det sig att det fanns betydande skillnader mellan kommunerna vad gällde den undervisande personalens grundläggande pedagogiska utbildning. I en kommun hade all personal sådan utbildning, i en annan hade ingen det. Variationerna föreföll inte vara relaterade till om kommunen låg i glesbygd eller i en storstadsregion. De kommuner som hade en låg andel personal med denna kompetens uppgav att det berodde på rekryteringsproblem. I nästan samtliga kommuner fanns det förskolläraryt och/eller fritidspedagog som bedrev undervisning, deras andel av personalstyrkan varierade mellan kommunerna.

Vad gällde specialpedagogisk kompetens fanns sådan i samtliga kommuners särskoleverksamhet, såväl bland lärare med grundläggande pedagogisk utbildning (enligt definition ovan) som bland förskolläraryt och fritidspedagoger. Andelen var varierande, i en kommun hade merparten av den undervisande personalen sådan kompetens medan det i andra var en mer begränsad andel.

Skolverket bedömde i sju kommuner att författningarnas krav var uppfyllda. Detta trots att det i tre av dem fanns personal som inte hade adekvat utbildning. Kommunen var medveten om detta och arbetade för att få till stånd en förändring, bland annat genom fortbildnings- och/eller riktade rekryteringsinsatser. Vid en samlad bedömning fann Skolverket därför att författningarnas krav skulle anses vara uppfyllda.

I de övriga fyra kommunerna var det en begränsad

andel av den undervisande personalen som hade adekvat utbildning. Exempelvis var den övervägande delen av personalen i två av kommunerna förskolläraryt eller fritidspedagoger, det gällde såväl grundsärskolan som träningskolan. Kommunen hade inte vidtagit konkreta åtgärder för att ändra de rådande förhållandena. Skolverket bedömde därför att författningarnas krav inte var uppfyllda.

Slutsatser

Skolverket har i en tidigare rapport konstaterat att generellt sett är personalens utbildningsnivå hög i barnomsorg och skola. För år 2000 var andelen lärare med slutförd pedagogisk högskoleutbildning 80 till 90 procent. Uppgiften gällde hela riket och alla skolformer, fränsett komvux. Andelen lärare som saknade pedagogisk högskoleexamen hade dock ökat de senaste åren.¹⁸

Vad gäller den obligatoriska särskolan framhölls i en utredning 1998 att "Ett särskilt problem för särskolan är bristen på grundskolläraryt med specialpedagogutbildning med inriktning mot särskolan. Det innebär att grundsärskolan i allt högre grad rekryterar specialpedagoger med förskolläraryt eller fritidspedagogutbildning som bas."¹⁹

I den obligatoriska särskolan fanns det hösten 1998 ca 4000 lärare i hela landet. Av dem hade ca 1000 lågstadie-, mellanstadie-, grundskole- eller gymnasieläraryt utbildning. Ungefär lika många hade utbildning som förskolläraryt eller fritidspedagoger.²⁰

Resultaten från Skolverkets tillsyn bekräftar således en bild som är känd sedan tidigare. Skolverket ser det som angeläget att ånyo framhålla att elever i särskolan, med de funktionshinder och särskilda behov de har, i vissa kommuner endast i en begränsad utsträckning får undervisning av personal som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak bedriver. Det vill säga grundläggande pedagogisk utbildning (enligt definitionen ovan) och specialpedagogisk kompetens.

¹⁸ Skolverket (2000), Barnomsorg och skola 2000. Skolverkets lägesbedömning. Rapport nr. 193.

¹⁹ SOU 1998:66, FUNKIS - funktionshindrade elever i skolan, sid. 327.

²⁰ Skolverket (1999), Kvalitet i särskolan. Rapport 1999-06-30.

Vad hände sen?

Skolverket gör normalt en uppföljning tre till sex månader efter ett tillsynsbeslut. Kommunen ombeds då redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för att rätta till de brister som framkommit vid tillsynen. Skolverket gör utifrån detta en bedömning av om de åtgärder som har vidtagits medfört att bristerna är avhjälpta eller kommer bli det. Vid tveksamhet uppmanas kommunen fortsätta sitt arbete med att åtgärda bristerna.

Skolverket har till dags dato genomfört uppföljning i sex av de granskade kommunerna. Samtliga hade vidtagit åtgärder som innebar att de påtalade bristerna har rättats till alternativt skulle bli åtgärdade.

I de resterande kommunerna förväntas uppföljningarna vara genomförda våren 2001.

Som information kan nämnas att Skolverket för närvarande arbetar med att vidareutveckla formerna för uppföljning av tillsynsbeslut.

Avslutande synpunkter

Inledningsvis bör det noteras att alla delar inom särskoleverksamheten inte är belysta i denna publikation. De resultat som redovisas är relaterade till tillsyn, det vill säga granskning av om vissa författningar följs eller inte. Utgångspunkten har varit ett antal författningar som Skolverket bedömer vara centrala för verksamheten. Utöver dem finns det ett antal faktorer som också är betydelsefulla, till exempel den kunskap och det engagemang som lärare använder sig av i undervisningen. Dessa faktorer behandlas dock inte i denna redovisning.

Resultaten från tillsynen ger en blandad bild av den obligatoriska särskolans verksamhet. I vissa delar tycks det fungera på det sätt som lagstiftaren tänkt sig, i andra delar finns det betydande brister. Det väcker funderingar och frågor. Hur fungerar skolformen egentligen? Och

hur svarar den mot elevernas förutsättningar och behov?

Positivt är att flera viktiga delar bedrivs i enlighet med författningarnas krav. Som exempel kan nämnas att kommunerna fullgör sitt ansvar att alla skolpliktiga barn tas emot i skolan. Vidare att det för eleverna i den obligatoriska särskolan görs anpassning av utbildningen på olika sätt utifrån elevernas förutsättningar liksom att eleverna har tillgång till olika former av stöd. Eleverna förefaller i merparten av kommunerna ges möjligheter att, utifrån sin ålder, mognad och förutsättningar i övrigt, ta ansvar och påverka utbildningens utformning. Det finns som regel system som innebär att elever och vårdnadshavare får information om den enskilde elevens skolgång och kunskapsutveckling.

Men det finns tre centrala områden där det föreligger påtagliga brister. Det gäller utredningar och beslut om mottagande av elever i den obligatoriska särskolan, information till vårdnadshavare och elever om målen för särskolan och elevernas rättigheter och skyldigheter samt verksamheten med elevens val. Gemensamt för dessa områden är att de handlar om rätten till likvärdig utbildning och elevers rättigheter.

Varje elev har rätt till en utbildning som i möjligaste mån svarar mot dennes förutsättningar och behov. För den enskilde eleven, liksom för dennes vårdnadshavare, är valet av skolform ett avgörande beslut såväl på kort som på lång sikt. Skolverket ser det därför som mycket allvarligt att det förekommer att elever tas emot i den obligatoriska särskolan utan att det är klarlagt om eleven uppfyller kriterierna för att tas emot i denna skolform. Av rättssäkerhetsskäl måste beslut om skolform fattas utifrån underlag av rätt kvalitet och det får inte råda oklarhet vad gäller det formella beslutsfattandet. Regeringen har tidigare uppmärksammat på dessa förhållanden och har gett Skolverket i uppdrag att utarbeta allmänna råd eller informationsmaterial om rutiner för utredning och beslut om mottagande i särskolan. Redovisning av uppdraget ska ske i maj 2001.

Vad gäller vårdnadshavares och elevers rätt till information om särskolans mål och elevers rättigheter och skyldigheter, utgör det en förutsättning för inflytande och

påverkan på verksamheten. Om det från skolan inte klar- görs sådana grundläggande förutsättningar, krav och rättigheter, finns det en uppenbar risk att vårdnadshavare och elever inte får den kunskap som krävs för att de de facto ska kunna utöva sin rätt till inflytande och påverkan i enlighet med lagstiftarens intentioner.

Slutligen indikerar de konstaterade bristerna vad gäller elevens val att särskolans elever inte får sina rättigheter tillgodosedda i denna del. För eleverna i särskolan finns det i vissa fall kraftiga begränsningar såväl vad gäller möjligheten att delta i elevens val som i det utbud av ämnen som erbjuds. Om orsakerna till detta är relaterade till att det är specifika svårigheter att utforma ett allsidigt urval för elever just i särskolan, eller om förhållandena beror på andra faktorer, går det inte att dra några slutsatser om utifrån de gjorda tillsynerna. Frågan kan däremot till viss del komma att behandlas i det regeringsuppdrag som nämns i slutet av detta avsnitt.

Med hänsyn till bristerna inom dessa viktiga områden kommer Skolverket under hösten/vintern 2001/02 att genomföra tillsyn av den obligatoriska särskolan i ytterligare ett antal kommuner. En fördjupad granskning kommer då att ske inom dessa områden. Skolverket utgår från att kommuner och skolor dessförinnan fått del av ovan nämnda allmänna råd, eller informationsmaterial, rörande utredning och beslut om mottagande i särskolan. I tillsynen ska även ingå belysning av om huvudmannen och berörd personal uppfattar att det finns författningsdelar som är särskilt svåra att tolka eller på annat sätt problematiska att följa.

Skolverket kommer utöver detta att fortsätta arbeta med ett antal frågor som rör särskoleverksamheten. Särskilt bör nämnas två regeringsuppdrag till Skolverket. Ett regeringsuppdrag rör analys av särskolans verksamhet i syfte att öka kunskapen om hur skolformen svarar mot elevernas behov och förutsättningar. Effekter av undervisningstidens variationer och elevernas valmöjligheter ska särskilt studeras. Detta uppdrag ska avrapporteras i oktober 2001. Det andra uppdraget, som ska redovisas i mars 2002, rör försöksverksamheten med ökat föräldrainflytande över val av skolform för barn med utveck-

lingsstörning. I uppdraget ingår även att följa upp och utvärdera kvaliteten på den information som vårdnadshavare får om valet av skolform, motiven till vårdnadshavarnas val, orsakerna till att antalet elever som är mottagna i särskolan, men integrerade i grundskolan, varierar mellan kommunerna samt kvaliteten i undervisningen för elever med utvecklingsstörning.

Utifrån dessa samlade insatser räknar Skolverket med att framöver återkomma med ytterligare information som kan bidra till ökad kunskap och förståelse för hur särskolan fungerar som skolform och hur den svarar mot elevernas förutsättningar och behov.

Bilagor

Metod och genomförande av tillsynen

Skolverkets tillsyn genomfördes september 1999 - december 2000 i elva kommuner: Filipstad, Gävle, Härnösand, Hörby, Lilla Edet, Nybro, Nynäshamn, Pajala, Upplands Väsby, Vaggeryd och Åstorp. Kommunerna valdes därför att de inte hade granskats i en systematisk tillsyn tidigare.

Kommunerna representerar en geografisk spridning över landet. De utgörs av industrikommuner, glesbygd, medelstor och större stad.²¹ Invånarantalet varierar mellan 8 000 och 90 000 personer. Särskolan är i några kommuner lokaliserad till en skola, i andra till flera rektorsområden och skolor. Det totala antalet elever i den obligatoriska särskolan varierade från 11 till 139 elever i de elva kommunerna.

Vid tillsynen fokuserades områden som rörde tillgång till utbildning och elevernas möjligheter att nå kunskapsmålen. Därutöver granskades kommunernas styrning och kontroll av verksamheten såväl vad gällde den obligatoriska särskolan som grundskolan. I en av kommunerna var fokus den obligatoriska särskolan samt vuxenutbildningen. I denna rapport berörs inte vuxenutbildningen eller kommunernas styrning av skolverksamheten. Rapporten koncentreras till de resultat som gäller den obligatoriska särskoleverksamheten.

²¹ Uppgifter hämtade från Svenska Kommunförbundets kommungruppsindelning. Indelning av Sveriges kommuner i nio grupper efter strukturella egenskaper som exempelvis befolkningsstorlek och näringslivsstruktur.

Tillsynen genomfördes så att Skolverket inledningsvis tog del av dokument från kommunal nivå och från den/de granskade skolan/skolorna i respektive kommun. Därefter besöktes kommunen och berörd skola/skolor. Intervjuer genomfördes med ett antal personer, vanligtvis kommunalråd, representanter för styrelsen för skolan, den kommunala förvaltningen, rektorer, elever, föräldrar, lärare och elevvårdspersonal. De inhämtade uppgifterna sammanställdes i en rapport som kommunen fick möjlighet att sakgranska. Därefter fattade Skolverket ett tillsynsbeslut som sändes till kommunen. I beslutet redovisade Skolverket vad som hade kommit fram och en bedömning av om kommunen följde gällande författningar inom de områden som granskats. I de fall det fanns brister informerades kommunen om att Skolverket senare skulle följa upp att kommunen vidtagit åtgärder för att rätta till bristerna.

Skolverkets tillsynsbeslut finns publicerade på Skolverkets webbplats www.skolverket.se.

Författningshänvisningar

Vid den tillsyn som redovisats utgick Skolverket från följande författningar. I några fall har författningsändringar skett, detta har noterats inom parentes.

- **Skollagen**
 - 1 kapitlet 2 § (ny lydelse fr.o.m. juli 2000)
 - 2 kapitlet 3, 7 §§
 - 3 kapitlet 1-8, 11, 13, 15-16 §§
(3 kapitlet 3 §, ny lydelse fr.o.m. juli 2000)
 - 6 kapitlet 1-2, 3 a, 5 §§
 - 10 kapitlet 3-6 §§
- **Särskoleförordningen**
 - 2 kapitlet 2, 6-9a, 10, 12 §§
 - 3 kapitlet 2, 5 §§
 - 5 kapitlet 1-5, 7-8 §§
(5 kapitlet 1 §, ny lydelse fr.o.m. januari 2001)
 - 6 kapitlet 3 §
 - 7 kapitlet 1-3, 5-6 §§
- **Grundskoleförordningen**
 - 2 kapitlet 9-12, 15-16 §§
- Lag om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång (SFS 1995:1249)
- Förordning om läroplan för det obligatoriska skolväsendet m.m. (Lpo 94)
Avsnitt 1, 2, 2.3, 2.7, 2.8

